

“Nu de bal weer in de lucht is, moet je zorgen dat die daar blijft”

Interview met Tineke Ladders-Elfferich

In februari 2007 presenteerde de Visitatiecommissie Emancipatie haar slotrapportage *Een beetje beter is niet genoeg*. De Visitatiecommissie heeft vanaf juli 2004 het beleid van alle departementen doorgelicht op de mate waarin zij gendermainstreaming¹ realiseren. De titel is veelzeggend: er is sinds de tussenrapportage van 2006 (*Dat moet echt beter*) wel enige vooruitgang geboekt, maar over het geheel genomen is er nog steeds veel voor verbetering vatbaar. Tineke Ladders-Elfferich was voorzitter van de commissie en spreekt met Enzovoort over haar drijfveren, haar mening over de nieuwe emancipatienota en de kansen voor provinciaal en lokaal beleid.

“Ik had niet verwacht dat emancipatie over de hele linie zo sterk weggezakt zou zijn”, constateert Tineke Ladders, terugkijkend op de bevindingen van de Visitatiecommissie Emancipatie (VCE). “Dat emancipatie politiek geen hoofdthema was, was natuurlijk duidelijk, maar ik had niet gedacht dat beleidsmakers het mainstreamen van gender zo zouden verwaarlozen.”

Tineke Ladders-Elfferich heeft het voorzitterschap van de VCE met veel plezier op zich genomen. “Als je mij vraagt om het overheidsbeleid door te lichten veer ik op, dat boeit mij enorm en wat dat betreft had het ook over een ander maatschappelijk probleem kunnen gaan. Maar een tweede motivatie om zitting te nemen in de VCE is het belang dat ik hecht aan de emancipatie van mannen en vrouwen - en ik zeg dat nadrukkelijk in die volgorde. Ik ben nooit een barricademens geweest en eerlijk gezegd vond ik indertijd de tweede feministische golf in de jaren zeventig een tikje overdreven. Ik meende toen dat emancipatie je gewoon toekomt, dat het iets is wat je gewoon moet zijn. Later ben ik daar anders over gaan denken. Ik realiseerde me dat ik weliswaar

zelf kansen heb gekregen en weinig belemmeringen heb ontmoet, maar dat mijn ervaring niet maatgevend is voor alle Nederlandse vrouwen. Zie mijn bijdrage aan de visitatiecommissie dus maar als een late kans om een steentje bij te dragen. En het had ook een voordeel dat ik niet bekend sta als voorvechtster van de vrouwenbeweging; er was geen weerstand vooraf in de zin van ‘o daar heb je haar weer’.”

Beweging

In haar slottoespraak concludeerde de voorzitter dat de meeste departementen het visitatieproces aangegrepen hebben om orde op zaken te gaan stellen en nieuwe initiatieven te nemen. Niet dat ze al op het niveau van het toetsingskader opereren, maar

Voetnoot

¹ Het begrip gendermainstreaming wordt toegelicht in het artikel *Emanciperen met beleid*, pag. 3-8.

Alle rapportages, stukken en nieuwsberichten van de website www.visitatiecommissie-emancipatie.nl, zijn per 1 januari 2008 te raadplegen via www.emancipatieweb.nl, de algemene informatiesite over het emancipatiebeleid van de rijksoverheid.

er zit in elk geval duidelijk weer beweging in. Tineke Ladders: "Het is goed om te constateren dat op het moment dat er weer nadrukkelijk aandacht voor gevraagd wordt, het niveau ook snel weer opgekrikt is."

Inmiddels hebben bijna alle departementen hun reactie gegeven op de deelrapportage die de VCE over elk departement opstelde. "Het is wisselend hoe onze rapportages zijn ontvangen en hoe de departementen de adviezen oppakken. Het Ministerie van LNV erkent nadrukkelijk onze waarschuwing, dat het onderbrengen van emancipatie onder diversiteitsbeleid het risico inhoudt dat genderaspecten verdwijnen. Zij hebben het heel positief opgepakt. Maar de reactie van Economische Zaken refereert voornamelijk aan programma's die al lopen, zoals vrouwelijke ondernemers, het glazen plafond en het Ambassadeursnetwerk. Ze streven naar evenredige vertegenwoordiging in adviesraden naar sekse en etniciteit, dat is een goed punt, maar verder zeggen zij ook seksneutraal beleid te voeren. Dat vind ik ronduit mager. In sommige reacties en gesprekken klinkt de houding door dat de VCE tevreden gesteld moet worden. Helaas, dan heb je de bedoeling niet begrepen."

De nota

In de tussentijd zijn de ambities van de rijksoverheid gepresenteerd in de emancipatienota 2008 - 2011. Wat is Tineke Ladders' reactie op de nota? "Ik vind dat het beleidsvoornemen deelname van vrouwen in besluitvorming en bestuur en gelijkere arbeidsparticipatie wat eenvoudig vertaald wordt naar 'meer vrouwen in topposities'. Dat is niet het hele verhaal, want wil je vrouwen in topfuncties benoemen, dan zul je moeten kunnen putten uit een reservoir dat vlak onder de top

zit. Daar moet je dus ook in investeren. De nota wekt de indruk dat er een fase wordt overgeslagen. Maar laat ik iets positiefs noemen: ik ben tevreden over de verlenging van het ouderschapsverlof en blij met de aandacht voor vrouwen en techniek. De aanbeveling van de VCE om (extern) te monitoren is minder geslaagd uitgewerkt, omdat ze het in eigen hand houden. 'De slager keurt zijn eigen vlees' is weer een veelgehoorde uitdrukking. De Kamer zou in een motie kunnen afdwingen dat monitoren door een externe instantie moet gebeuren."

Een aantal aanbevelingen van de VCE is niet terug te vinden in de emancipatienota. De VCE stelde bijvoorbeeld nadrukkelijk dat een coördinerend minister nodig is, met een stevige staf om die coördinatie uit te voeren. De C van coördinatie is echter geschrapt, het is nu Directie Emancipatie. Tineke Ladders: "Toen minister De Geus emancipatie in zijn portefeuille kreeg, is de keuze gemaakt dat 95% van het emancipatiebeleid onder de verantwoordelijkheid moest vallen van de departementen en alleen op de achtergrond coördinatie nodig was.

Je kunt vaststellen dat dat dus nog niet kon, men is er nog niet aan toe. Onze aanbeveling is echter niet opgevolgd. Niettemin: ik heb tot nu toe niet weer-

sproken gehoord dat Plasterk coördinerend minister is!

Waar de nota ook niet in voorziet is een kennisinfrastructuur. Er gaan ambitieuze geluiden rond over een Aletta Jacobs-instituut, een soort 'Clingendael' voor emancipatie. Maar wat we nu hebben is E-quality en dat is vooral een beleidsondersteunende organisatie, en de nogal versnipperde kennis aan de universiteiten. Ook een adviescollege als de Emancipatieraad bestaat niet meer. Dat zou geen ramp zijn, als er een stevige structuur was. Wat we nu echter hebben vertoont geen samenhang en daar biedt de nota geen soelaas voor. Sterker nog: er wordt een korting op de subsidies en een mogelijke fusie van E-quality en het IIAV² in het vooruitzicht gesteld. Alleen de Commissie Gelijke Behandeling is een klachteninstituut waar we trots op kunnen zijn."

Vertaalslag

Als emancipatiebureau heeft Enzovoort jaren geleden te maken gehad met de decentralisatie van de Rijksbijdrageregeling Emancipatie, die werd overgeheveld naar de provincies en gemeenten. Later werd de decentralisatie van de emancipatiebureaus (elke provincie plus drie grote steden) een feit. Er bestaan er nu nog vijf in min of meer dezelfde organisatievorm. Andere zijn opgeheven, hun taken zijn ondergebracht bij andere instellingen, of ze zijn met meer of minder succes gefuseerd tot een veel groter verband. In verschillende gevallen heeft dat een gat geslagen in de emancipatie-ondersteuning. De decentralisatie heeft ertoe geleid dat de emancipatiedoelstellingen van de rijksoverheid steeds minder uitvoering meer kregen.

Tineke Ladders: "Als je beleid, met middelen en al, decentraliseert, ontslaat dat je nog niet van de ver-

Voetnoten

- 2 Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging.
- 3 Het belang van het VN-vrouwenverdrag wordt uitgelegd in het artikel *Internationaal - lokaal*, op pag. 12-13

plichting om het te blijven volgen. Decentralisatie is slechts een uitvoeringshandeling en of het beleid daarna nog steeds tot zijn recht komt is iets wat je je behoort af te vragen. De Tweede Kamer zou daar meer bovenop moeten zitten, maar als er, zoals de laatste vijf á zeven jaar het geval is, zo weinig aandacht is voor emancipatie, dan krijg je dit soort effecten. Ik hoop echt dat de Kamercommissies het volgen van de individuele departementen nu weer oppakken, maar dat vereist ook dat de know-how aanwezig is om dat te doen. Nu de bal weer in de lucht is moet je zien dat je die daar houdt, door flink te blazen en soms een trap te geven. Behalve individuele politici die het in portefeuille hebben, kunnen emancipatiebureaus daar aan bijdragen door het draagvlak zichtbaar

te maken. De Wet maatschappelijke ondersteuning is een goed voorbeeld hoe zich juist en als eerste op gemeentelijk niveau, strijdige doelstellingen van het rijk manifesteren. De Wmo zet flink in op mantelzorg en vrijwilligerswerk, terwijl een ander departement de arbeidsparticipatie van vrouwen wil vergroten. De vrouwenbeweging kwam jaren geleden met de term 'driedubbel belast'. Indertijd dacht ik: 'is dat niet een beetje overdreven? Je kunt het jezelf ook aanpraten'. Maar we moeten nu wél gaan oppassen dat dit niet echt het geval wordt." "Een ander belangrijk punt is de samenwerking van het VN-vrouwenverdrag naar gemeenten³. Als ondertekenaar van het verdrag verplicht de regering zich om gelijke behandeling van mannen en vrouwen te realiseren en genderste-

reotypering die ten grondslag ligt aan beleid, op te sporen en te verwijderen. Dat is dus een heel interessant aanknopingspunt om emancipatiethema's aan te kaarten in de gemeenteraad, want het verdrag richt zich immers op alle overheden. Het is waar dat het veel voorbereidend werk zal vergen om de vertaalslag te maken van abstracte thema's naar concrete voorbeelden en er zal ook deskundigheidsbevordering nodig zijn bij gemeenten door een kennisinstituut of de emancipatiebureaus. De man of vrouw op straat zal er niet rechtstreeks om vragen, maar politieke partijen behoren een hoger abstractieniveau te hanteren en te bedenken wat er nodig is." ■

Interview: Brigitte Theeuwen
Tekst: Henriëtte Neuijen

Tineke Ladders-Elfferich

Top 3

Sherita Narain

1 De combineerbaarheid van arbeid & zorg. Dat vraagt een consequente nadruk op de verantwoordelijkheid van vrouwen én mannen. Vrouwen zijn meer gaan werken, maar mannen zijn niet in dezelfde mate meer gaan zorgen. Dat moet een gelijk opgaande beweging zijn. Ik zou daar forse campagnes op loslaten. Ik zou een prijsvraag willen uitschrijven voor het beste jeugdboek. We hebben een nieuwe Jip en Janneke nodig, want zo blijven we kinderen de oude rolmodellen voorhouden. Mama is thuis, doet de was, brengt Jip en Janneke naar school, kookt het eten en plakt een pleister op de zere de knie, terwijl papa thuiskomt vanuit zijn werk. Ik weiger het nog voor te lezen aan mijn kleinkinderen.

2 Een goede kennisinfrastructuur, met de nadruk op structuur, waarin op verschillende lijnen wetenschap en praktijkervaring samenkomen. Het primaire emancipatieperspectief van

de jaren zestig tot begin jaren negentig, was verhoudingsgewijs eenvoudig. Het ging om ongelijkheid in wet- en regelgeving en die zijn, op een paar losse eindjes na, weggewerkt. Gelijke beloning voor hetzelfde werk is iets wat iedereen zich voor kan stellen. We zijn nu aan een tweede of zelfs een derde laag in het beleid toe die meer verhuuld is en om die te doorgronden is meer inzicht nodig in de processen en hoe die werken.

3 Gericht emancipatiebeleid. Gendermainstreaming is een benadering van emancipatiebeleid die niet alleen vanuit Den Haag gestalte kan krijgen. Iedere overheid die beleid voert zal zich rekenschap moeten geven van de vraag of de bevordering van gelijkheid voor mannen en vrouwen in dat beleid gewaarborgd is. En niet alleen in de zin dat vrouwen een beetje bijtrekken, maar dat mannen een positie durven innemen waarin vrouwen dat ook kunnen doen. ■

Ik zou vrouwen drie dingen mee willen geven:

- 1 Volg je hart en durf je dromen waar te maken. Alleen dan kun je uitblinken in wat je doet. Dit kan dus ook betekenen dat je ervoor kiest om thuis je kinderen op te voeden!
- 2 Zorg dat je minimaal een opleiding afrondt. Desnoods via een thuisstudie.
- 3 Zorg zo veel mogelijk voor economische zelfstandigheid.

Sherita Narain is algemeen directeur en mede-eigenaar van sauna & beautycentrum Thermen Holiday. Ze is uitgeroepen tot Zwarte Zakenvrouw Nederland 2007. ■

Internationaal - lokaal

Ines Orobio de Castro

In de emancipatienota *Kansen voor vrouwen* is een hoofdstuk gewijd aan internationaal emancipatiebeleid. Nederland is immers geen eiland en heeft ook te maken met internationale afspraken binnen de Verenigde Naties, de Europese Gemeenschap en de Raad van Europa. Deze afspraken hebben, als het goed is, ook consequenties voor het beleid van provincies en gemeenten.

Nederland heeft een goede naam als het gaat om 'genderbewustzijn' in het beleid gericht op ontwikkelings-samenwerking.

Internationaal emancipatiebeleid is echter niet alleen gericht op andere landen, er is ook een wisselwerking met het nationale emancipatiebeleid. Afspraken op internationaal niveau, bijvoorbeeld door de Verenigde Naties, worden vertaald naar de nationale situatie. De bedoeling is dat die internationale afspraken omgezet worden in nationaal emancipatiebeleid. Maar dat niet alleen: de emancipatienota benadrukt dat die afspraken óók moeten worden geïntegreerd in algemeen beleid. Op die manier kunnen de Verenigde Naties bijdragen aan gendermainstreaming (integreren van emancipatiedoelen in algemeen beleid) van het Nederlandse beleid, zowel op landelijk als lokaal niveau.

CSW en CEDAW

Er zijn binnen de Verenigde Naties twee instanties die van betekenis zijn voor de invulling van het emancipatiebeleid in Nederland (en uiteraard in andere landen).

De Commission on the Status of Women (CSW) evalueert elk jaar een tweetal thema's die van belang zijn voor de emancipatie van vrouwen. Deze thema's zijn ontleend aan de wereldvrouwenconferentie die in 1995 in Beijing plaatsvond. De afspraken die daar zijn gemaakt zijn verdeeld over twaalf beleidsterreinen en vastgelegd in een slotdocument, genaamd *Beijing Platform for Action* (PFA).

De CSW wordt gevormd door verte-

genwoordigers van 45 lidstaten van de VN, die om de vier jaar wisselen. Momenteel is Nederland lid (tot medio 2009).

Ten tweede is er het VN-Vrouwenverdrag (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW), dat in 1997 ook door Nederland is geratificeerd. Dit verdrag verbiedt alle wetgeving die discriminerend is voor vrouwen en gebiedt bovendien dat beleid niet nadelig mag uitpakken voor vrouwen (art. 2 en 3).

De landen die het verdrag hebben geratificeerd, moeten er dus op toezien dat hun beleid -op welk gebied dan ook- de gelijkheid tussen vrouwen en mannen niet ondermijnt, maar juist bevordert. Daarnaast verplichten de verdragslanden zich om stereotype beeldvorming die nadelig is voor vrouwen te doorbreken en (culturele) gebruiken en tradities die schadelijk zijn voor vrouwen te bestrijden (art. 5a).

Het toezicht op de naleving van het verdrag is in handen van het verdragscomité, met dezelfde afkorting als het verdrag zelf: CEDAW. Regelmatig, dat wil zeggen om de vier jaar, dienen de verdragslanden aan dit comité te rapporteren hoe zij de verdragsbepalingen uitvoeren. In veel landen, waaronder Nederland, wordt bovendien door (vrouwen)organisaties een zogenoemd 'Schaduwrapport' opgesteld. Op die manier krijgt CEDAW zowel van regeringszijde als vanuit de samenleving informatie over het emancipatiebeleid en over de positie van vrouwen.

Toen begin 2007 de vierde rappor-

tage van Nederland besproken werd, kwam het CEDAW overigens met forse kritiek op de Nederlandse rapportage over de uitvoering van het VN-Vrouwenverdrag. De belangrijkste constatering was dat in ons land wel beleidsplannen worden gemaakt, maar dat over de resultaten onvoldoende of niet wordt gerapporteerd, zodat het voor CEDAW niet duidelijk is of er vooruitgang wordt geboekt en wat beter moet. Los van het inhoudelijk beleid beoordeelde het CEDAW de Nederlandse rapportage bovendien als onvolledig vanwege het ontbreken van statistische data, over bijvoorbeeld de politieke participatie van vrouwen uit etnische minderheden en de soorten geweld die gepleegd worden. Omdat CEDAW een internationaal mensenrechtenverdrag is, heeft het meer gewicht dan het Platform for Action. Nederland en de andere verdragslanden zijn juridisch verplicht het verdrag na te leven en uit te voeren.

Onbekend

Helaas zijn er nog te veel mensen -burgers, politici, beleidsmakers- die van het bestaan van CEDAW niet afweten, laat staan dat zij op de hoogte zijn van de inhoud en de consequenties ervan.

Het VN-Vrouwenverdrag is namelijk zeer bruikbaar voor politici en beleidsmakers en ook voor personen en organisaties die zich bezighouden met mensenrechten van vrouwen en/of emancipatiebeleid. Er staan niet alleen algemene bepalingen tegen discriminatie in, maar ook artikelen over specifieke beleidsterreinen: gezondheidszorg, onderwijs, arbeidspartici-